

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Казахский национальный университет имени аль-Фараби
Al-Farabi Kazakh National University

**«ФИЛОЛОГИЯ, ЛИНГВОДИДАКТИКА ЖӘНЕ АУДАРМАТАНУ: ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ»**

атты I Халықаралық ғылыми және
оқу-әдістемелік конференциясының материалдар жинағы
04 ақпан 2015

Сборник материалов I Международной научной и
учебно-методической конференции

**«ФИЛОЛОГИЯ, ЛИНГВОДИДАКТИКА И ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЕ: АКТУАЛЬНЫЕ
ВОПРОСЫ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ»**

04 февраля, 2016

Materials of The I International
Scientific and Teaching-Methodical Conference

**« PHILOLOGY, LINGUODIDACTICS AND TRANSLATION STUDIES: TOPICAL
ISSUES AND DEVELOPMENT TENDENCIES»**

04 February, 2016

Алматы, 2016

ЭОЖ 80/81: 821.0
КБЖ 81.2 :83.3
Ф52

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

Научный редактор *Д.А. Карагойшиева*

Редакционная коллегия: Д.А. Карагойшиева (ответственный редактор)
В.Б. Шакинова, К.К. Кенжеканова, А.Т. Алимбаева

Филология, линводидактика және аударматану: өзекті мәселелері мен даму бағыттары: 1 халықаралық ғылыми және оқу-әдістемелік конференциясы материалдары = Филология, лингводидактика и переводоведение: актуальные вопросы и тенденции развития: мат. 1 межд. научной и учебно-методической конференции. = Philology, Linguodidactics and Translation Studies: Topical Issues and Development Tendencies: materials of the 1st international scientific and teaching-methodical conference. – Алматы: 2016. – 258 б.

ISBN 978-601-04-0982-8

Сборник материалов конференции подготовлен на факультете филологии и мировых языков
Казахского национального университета имени аль-Фараби.
Все публикации даются в авторской редакции.

ЭОЖ 80/81: 821.0
 КБЖ 81.2 :83.3

ISBN 978-601-04-0982-8

© КазНУ им. аль-Фараби, 2016

СЕКЦИЯ 2
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ
В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ И ВУЗЕ

Abdullayeva A.D. <i>Didactic properties using technology podcast</i>	104
Abdullayeva G.A. <i>The importance of new technologies in foreign language teaching process</i>	106
Akimniyazova A.K. <i>Teacher's and students' role in the case study classroom</i>	109
Артыкова Е.О., Баймұратова Э.С. <i>Ақпараттық технологияларды сабаққа қолдану заман талабы</i>	113
Арыспаева Л.Ж., Сапарходжаева Д.И., Сапарходжаева Н.П. <i>Использование современных технологий обучения на уроках русского языка и литературы в казахской средней школе</i>	115
Akhmadaliyeva M.V. <i>Ways of abbreviation word-building in electronic correspondence</i>	119
Ахметова Р.Б. <i>К проблеме раннего обучения иностранным языкам в начальной школе</i>	122
Досанова А.М., Доскеева Б.Ж., Акжолова Г.М. <i>Тілдерді оқытудағы инновациялық технологиялардың тиімділігі</i>	125
Жаутикбаева А.А., Бекмашева Б.Н. <i>Современные технологии обучения иностранным языкам</i>	128
Камзина А.А., Сейдикенова А.С. <i>Француз тілін оқытуда Podcast Интернет технологиясын қолданудың тиімділігі</i>	131
Карагойшиева Д.А., Ибраева А.С. <i>Интерактивті технологияның қолдану тиімділігі</i>	136
Кенжекенова К.К., Шакенова В.Б., Мадиева Д.Б. <i>Теоретические основы обучения чтению на английском языке на основе аутентичных текстов страноведческого содержания</i>	139
Үндібаева М.Қ. <i>Шетел тілін оқытуда ақпараттық технология арқылы оқыту көрінісі</i>	142
Utkurova D.M. <i>Practical aspects of developing communicative competence through using the case study method</i>	145
Шакенова В.Б., Конырбекова Т.О., Алимжан А.Б. <i>Применение современных педагогических технологий в профессиональном образовании</i>	150

СЕКЦИЯ 3
ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ЧАСТНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ И ПЕРЕВОДА

Almabayeva G.B., Kalieva A.Zh. <i>Metaphor in translation</i>	154
Ахметбек Г. <i>Қытай тіліндегі кірме сөздердің ерекшеліктері</i>	157
Әріпов Ә., Жаңабекова М.А. <i>Қазіргі таңда кәсіби аудармашыларды даярлаудың негізгі мәселелері және енгізілуге тиісті басты әдістемелер</i>	160
Байкадамова А.Н., Бижкенова А.Е. <i>Художественный перевод и его роль в литературном процессе</i>	162
Баймуратова И.А., Исабаева Б.Қ. <i>Шетел тілін оқыту мақсатында ағылшын тілі мен қазақ тілінің морфологиялық жүйесіне салыстыра талдау</i>	166
Баянбаева А.А., Сайынова М.Б., Абдикаймова М.А. <i>Проблемы художественного перевода и жанровая специфика «фэнтези»</i>	169
Bekturova. E.K. <i>Developing student's translation skills</i>	174
Зеядаұлы Бақытжан <i>Басқа тілдерде көптік категориясының қолданылу ерекшеліктері</i>	176
Қойбақова А.С. <i>Омонимдерді аудару жолдары: қытайша- қазақша аударма практикасы негізінде</i>	182
Koshutskaya L.V. <i>Gender aspect of psycholinguistics on the example of advertising texts</i>	186
Кульмаханова Н.М. <i>Формирование профессионально-специализированной переводческой компетенции в сфере международных торговых соглашений и сделок</i>	190
Махмудова С. <i>Саяси дискурс лингвистикалық зерттеулердің нысаны ретінде</i>	193

Conclusion

The uniqueness of metaphors appears to be the one thing translation theorists can agree upon, and it seems a bit conceited to maintain that translating a phenomenon held to be so exceptional represents no challenge at all, and can be done by a simple word-for-word rendition. Nevertheless, the view that metaphors are untranslatable also seems a bit too extremist, and my above-mentioned example ("and pigs/donkeys can fly") appears to contradict this fact. I readily admit that the words "pig" and "donkey" have different connotations, but in this context, the meaning the metaphor conveys ought to be more or less the same.

It seems apparent that the solution must lie somewhere in between the two opposed views, and Newmark's diagram underpins this notion. In my opinion, language is so contextual that maintaining any view as to how something ought to be translated is futile. You must judge each utterance separately, and in its proper context before you can make a decision. Every use of language is unique.

1. Anderman, G. Lecture notes dated 01/05/02
2. Dagut, M. B. Can "Metaphor" Be Translated?, Babel, 1976
3. Lomheim, S. Omsetjingsteori, Universitetsforlaget, 1995
4. Newmark, P. (1988). Approaches to Translation. Oxford: Pergamon Press.
5. Newmark, P. (1988b). A Text book of Translation. London: Prentice Hall.
6. Newmark, P. Paragraphs on Translation, Multilingual Matters, 1993
7. Newmark, P. More Paragraphs on Translation, Multilingual Matters, 1998

ҚЫТАЙ ТІЛІНДЕГІ КІРМЕ СӨЗДЕРДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

现代汉语外来语的特点

Akhmetbek Gulzhan

Қазақстан, Алматы, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Тірек сөздер: транслитерация, семантика, морфема, аффикс, скрининг

Тіл адамзаттың ежелден ең тәстүрлі де тікелей қарым-қатынас құралы ретінде қоғамның және мәдениеттің дамуымен тығыз байланысты болады. Қарым-қатынас құралы ретінде әр түрлі тілдердің адамзаттың қарым-қатынас барысында өзара сіңісуі табиғи құбылыс. Ал кірме сөздер тілдің дамуындағы ең белсенді фактор және түрлі тілдердің өзара енуіндегі ең тікелей көрініс болып табылады. Сондықтан адамзат қоғамы мен мәдени қарым-қатынастың даму барысын танып білуімізде кірме сөздерді зерттеудің маңызы зор.

Кірме сөздер, кейде сондай-ақ, «шет тілі» «外来语», «шетелдік сөздер» «外来语词», «кірген сөз» «借字» деп те айтылады. Дәстүрлі көзқараста оны басқа бір тілді нұсқап, сол шет тілдерінен еңген деп санайды. оның анықтамасы күні бүгінге дейін талас-тартыстағы мәселелердің бірі болып, әлі де тұтастық таппай келеді. Бір ғалымдар тобы оны «дыбыстық аударма сөз» «音译词», яғни «мағыналық аударма сөз» «意译词» кірме сөз болып саналмайды десе, тағы бір ғалымдар тобы «мағыналық аударма сөз» бен «дыбыстық аударма сөз» бірдей «сөздің транслитерациясы» болып табылады дейді, яғни сөз транслитерациялық аударма, оқшаулау процесі, атап айтқанда Қытай тіліне өзгеру процесі 汉化[1] (Транслитерация (лат. Trans - арқылы, littera - әріп) — бір жазудағы әріптерді екінші бір жазудың әріптерімен, яғни бір әліпбидегі жазуды басқа бір әліпбиге ауыстыру.)

Біздің зерттеу бойынша кірме сөздер дегеніміз қытай тіліне басқа ұлт тілдерінен немесе диалектерінен еңген сөздер. Оны біз былай деп екіге бөліп қарастырамыз: Кең және шағын мағыналы кірме сөздер. Кең мағынадағы кірме сөздер «мағыналық аударма сөздерді» де кірме сөздер деп есептейді. Сондықтан да оны шет тілінен еңген сөздер деп қараймыз, бұның барлығы болып жатқан даму мен өзгерістер процесін түсінуге көмектеседі.

Қытай тілі кірме сөздерінің транслитерация әдісі 音译式外来词 туралы айтатын болсақ, транслитерация толығымен өткен ғасырдың 80 жылдарынан бастап қана кең қолданысқа енді. ол енген тілде дыбысталу арқылы жасалынады. Қытай тіліндегі кірме сөздердің ерекшелігі ол идеографиялық тіл, йероглифтар 汉字 қалайда бір мағынаны білдіреді, ал адамдар осы йероглифтар арқылы түрлі мағыналарды түсінуге үйреніп қалған. Кірме сөздер ену процесінде әдейі дыбысты да мағынаны да білдіретін йероглифтар арқылы жасалады, тіпті таза транслитерациялық кірме сөздердің өзі таза қытай тілі сияқты болып білінеді. Транслитерация формуласы: таза транслитерация, аудио семантикалық транслитерация, жартылай транслитерация және жартылай мағыналы аударма, транслитерация мен санат атауы, мағыналы аударма, әріпті сөздер және пішінді кірмелер болып жеті нысандарын қамтиды, олар:

1. Таза транслитерация 纯音译 :

Кірме сөзді енген шет тіліндегі дыбысын қытай тіліндегі дыбыстас йероглифтар арқылы аударарды, бұлай жасалуының мәні сол енген шет тіліндегі дыбысталуын сақтап қалу үшін. Алайда сол йероглифтар өзінің бұрынғы мағынасынан айырылып, тек дыбысталуы мен пішіні ғана қалады. Мысалы: 克隆 clone, 迪斯科 disco, 托福 toefl, 博客 Wog, 黑客 hacker, 香波 shampoo, 迪斯尼 Disney, 基因 gene, 比基尼 bikini, 模特 model, 披头士 Beatles, 朋克 punk, 酷 cool, 雅虎 Yahoo, 尤里卡 eureka.[2]

2. Аудио семантикалық транслитерация 音意兼译 :

Бұл енген сөздердің мағынасын қытай тілінде дыбысталу арқылы жеткізу. Қытай тілінде дыбысталуы бірдей сөздердің көп болғандықтан аударма жасау үшін скрининг (Скрининг термині «screening» - таңдау) арқылы жасау оңай болады немесе бөліп немесе толығымен дыбысталу арқылы аударатын әдістері ұсынылады. Мысалы: 高露洁 Colgate, 海飞丝 Head & shoulders, 雅芳 Avon, 力士 Lux, 席梦思 Simmons, 潘婷 Pantene.[3]

3. Жартылай транслитерация және жартылай мағыналы аударма әдісі 半音译半意译.

Бұл әдіс композициялық шетелдік сөздерді екі санатқа бөледі: біріншісі алдыңғы бөлімді транслитерация әдісімен, ал кейінгі бөлімді мағыналық аударма әдісімен аударуды білдірсе; Екінші түрі алдыңғы бөлімді мағыналық аударма әдісімен аударып, кейінгі бөлімді транслитерация аудару әдісімен аударарды. Мысалы: 千瓦 kilowatt, 冰激凌 ice-cream, 水上芭蕾 water baler, 剑桥 Cambridge.[4]

4. Транслитерация мен санат атауы 音译加类标.

Бірбуынды, екібуынды сөздерге қытай тілінің морфемасы жалғанатын амалдар өте көп. Бірі транслитерациялық морфемаға қытай тіліндегі морфема жалғанады 音译语素+汉语语素. Тағы басқа түрі қытай тіліндегі морфемаға транслитерациялық морфема қосылады 汉语语素+音译语素. Транслитерациялық морфеманың кейбіреуі бір сөзді білдірсе, кейбіреулері бөлектелген морфеманы білдіреді. Қытай тілінің морфемасы түбір морфемадан және аффикстан (Аффикс (лат. Affixus-жалғанған) — қосымша, түбірге жалғанып, грамматикалық немесе сөзжасамдық мағына тудыратын сөз бөлшегі, сөздің ең кіші құрылымдық элементі, көмекші морфема) тұрады. Мысалы: 沙丁鱼 Sardine+鱼, 芭蕾舞 ballet+舞, 高尔夫球 golf+球, 桑拿浴 sauna+浴, 拷机 call+机. 小巴 小+bus, 酒吧 酒+bar, 打的 打+taxi, 网吧 网+bar.[5]

5. Қытай тілі кірме сөздерінің енді бір түрі ол - мағынасын түсіндіретін кірме сөздер 意译式外来词 болып табылады.

Мағынасын түсіндіру арқылы жасалатын кірме сөздерде көптеген жаңа атаулар қытай тілінде мағынасын түсіндіру арқылы жасалады. Қытай тілі кірме сөздерді қабылдауда транслитерациялық әдістің рөлі үлкен болды. Алайда транслитерациялық сөздер көбінесе көпбуынды болып келеді, ал қытай тілі сөздерінің буындары қысқа, көбінесе жалғыз буынды, қос буынды болып келеді. Көп буынды сөздер тым аз. Бұл жағдай қытай тілінің тілдік құбылысына сәйкес келмейді. Көптеген кірме сөздер жаңадан ене бастағанда негізгі ұғымын жеткізуде қытай тілінен сәйкестік таппай қалады. Мұндай жағдайда транслитерация әдісі арқылы түсіну қиынға соғады. Сонымен транслитерациялық сөздерге «реформа» жасауға тура келеді, яғни мағынасын түсіндіру арқылы жасау керек болады. Мағынасын түсіндіру арқылы жасалатын кірме сөздер шет тілінің тілдік ерекшеліктерін сақтайды, қарапайым және ұғынықты болып келеді. Мысалы: 超人superman, 热线hot line, 冷战cold war, 绿卡green card, 蜜月honeymoon.

6. Әріпті сөздер 字母词.

Кірме сөздің бұл түрі латын және грек әріптерінен құралады. Кейбіреулерінде сандар, белгілер, йероглифтар да болады. Мысалы: ID (Duodenitis身份证), DJ (disk jockey音乐节主持人), MTV (Music Television音乐电视).

7. Пішінді кірмелер

Пішінді кірме сөздер негізінен жапон тілінен енген сөздер. Яғни йероглифтардың дыбысын емес өзін ғана ензізу болып табылады. Мұнда көбінесе еуропадан жапон тіліне енген сөздер мен ежелгі қытай йероглифтарының қайта оралуы деп санайды. Мысалы: 理念、哲学、科学、乐部、民主、教授、革命. [6]

Қытай тілін кешенді түрде зерттеудің қытай ғалымдары тарапынан жұмыстар жасалып жатқаны белгілі. Дегенменде қытай лексикасындағы кірме сөздерді зерттеу мәселесі өзекті мәселелердің бірі ретінде қаралуда.

Бүгінгі таңдағы қытай елінің әлеуметтік бейнесі, әлеуметтік психология және құндылықтары, моральдық және мәдени құндылықтар мен тілдік тұжырымдамасы ірі өзгерістерге тап болуда. Әрине бұл өзгерістер қытай лексикасына да өзгерістер мен әзірлемелер әкелді. Қазіргі кезде, батыс кірме сөздердің аударма толқыны бір біріне жалғасып, қытай кірме сөздерінің басым көпшілік орнын иеледі. Бұл жағдайды біздің жоғарыда жазылған жұмысымыздан көру қиын емес.

Қытай тіліндегі кірме сөздер қытай тіл білімі саласындағы ең күрделі мәселе ретінде қарастырылуда. Өйткені оның жіктелуінде әліде талас-тартыстар көп. Тіліміздегі неологизмдердің өзі уақыттың өтуімен ескіріп лексикаға өтіп жатады. Қытай тілінің негізгі мәселелерінің бірі болып саналатын кірме сөздердің қолданылу ерекшеліктерін, оларды мағыналық, тақырыптық жағынан топтастырып оқытудың маңызы зор.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. 史有为. 外来词 — 异文化的使者. 上海: 上海辞书出版社, 2004.
2. 杨锡彭. 汉语外来词研究. 上海: 上海人民出版社, 2007.
3. 史有为. 汉语外来词. 北京: 商务印书馆, 2000.
4. 史有为. 汉语外来词. 北京: 商务印书馆, 2000.
5. 杨锡彭. 汉语外来词研究. 上海: 上海人民出版社, 2007.
6. 王金东. 现代日汉外来语比较. 吉林: 延边大学, 2004.